

Selvitystutkimuksen tiivistelmä: Kansainvälinen arvio alkuperäiskansojen tiedon roolista osana ympäristömuutosten, kuten ilmastonmuutoksen vastustuskyvyn parantamista arktisilla alueilla

Selvitystutkimuksen tavoitteet olivat kahdenlaisia – ensinnäkin tarkoituksena oli tarjota ajankohtainen tieteellinen arvio siitä, millainen rooli alkuperäiskansojen tiedolla on mukauduttaessa ympäristömuutoksiin. Toisaalta pyrittiin arvioimaan, voitaisiinko joitakin näistä tietoon pohjaavista selviytymisstrategioista mukauttaa ja soveltaa paikallisuuksien välillä, jos eri avainsidosryhmien edustajia saatetaan yhteen eri maanosista. Tavoitteena olisi tuolloin vaihtaa kokemuksia ja hallintomallien vertailuja. Tässä julkaistaan tutkimuksen tiivistelmä. Koko raportti on saatavissa tietoverkko-osoitteesta sharingknowledge.net.au

1) Arktisen alueen ominaispiirteinä ovat aina olleet vaihtelu ja muutos. Alkuperäiskansojen kyky mukautua pohjoisiin olosuhteisiin tulee parhaiten esiin vuodenaikojen toistuvassa kierrossa. Talven ja kesän olosuhdevaihtelut ovat tämän kierron keskeinen piirre. Toisaalta riistan ja kalan saatavuus sekä kannanvaihtelut ovat vaikuttaneet vuotuiskierron rytmeihin ja selviytymiseen. Kalastuksen ja metsästyksen on mukauduttava näihin muutoksiin jatkuvasti. Eläinmuutoksia on ollut vaikeampaa ennakoida kuin vuodenaikojen vaihtelua. Viime aikoina muutokset pohjoisessa ilmastossa ja säissä ovat aiheuttaneet luonnonolosuhteita, jotka ovat poikenneet totutusta vaihtelusta. Ne ovat viimeaikaisen, historiallisen ajan vaihtelun rajojen ulkopuolella. Arktisen alueen alkuperäiskansat ovat tietoisia näistä muutoksista, koska ovat olleet ensimmäisten joukossa havaitsemassa olosuhteiden hienovaraisia poikkeamia. Poikkeamat ovat viitanneet suuremman muutoksen olevan käynnissä. Alkuperäiskansat ovat myös hyvin tietoisia tieteellisen ja joukkotiedotusvälineen kiinnostuksesta ilmastonmuutokseen. Havaitut muutokset riistassa ja luonnonolosuhteissa tulkitaankin tästä johtuen usein ilmastonmuutoksen viimeisimmäksi ilmenemismuodoksi. Yksittäinen erityishavainto toistuu uudelleen ja uudelleen alueelta alueelle, useiden alkuperäiskansojen näkökulmia keränneiden tutkimusten ja selvitysten tuloksena: sää muuttuu, perinteiset ennusmerkit ja –keinot eivät enää päde.

Tieteellinen tutkimus arktisella alueella on ollut laajamittaista. Se vahvistaa, että suuria ympäristömuutoksia on käynnissä. Arktisen ilmastonmuutoksen vaikutusten arvioimisraportti (*Arctic Climate Impact Assessment*) julkaistiin 2005. Raportissa on kattava arvio ilmastonmuutoksen vaikutuksista pohjoisilla alueilla. Se sisältää myös luvun alkuperäiskansojen näkökulmista ja havainnoista.

Alaskassa, kuten muuallakin, alkuperäiskansojen tieto on läsnä paikallisten ihmisten arjessa ja tapakäytännöissä. He omaavat tätä tietoa, ja uusintavat sitä osana päivittäisiä toimiaan. Toisin sanoen voidaan arvioida, että alkuperäiskansojen tieto on elävää, voimissaan oleva käytäntöä. Se on tärkeä osa kulttuuria.

Kanadan arktisissa yhteisöissä alkuperäiskansojen tietoa käytetään laajasti sopeutumisen mahdollistumiseen. Tästä on useita esimerkkejä. Ne liittyvät pääosin metsästykseen ja maastossa liikkumiseen sekä selviytymistaitoihin. Lisäksi ne ovat liitoksessa riistan määriin ja hallintaan.

Saamelaiden tiedon rooli mukautumisessa vaihtelee neljän kansallisvaltion alueella, jossa he elävät. Ilmastonmuutos arvioidaan uhkaksi, mutta se on vain eräs uhka monien joukossa. Muut pakotetut muutokset koetaan olevan usein tärkeämpiä huolenaiheita kuin sää- ja ilmastonmuutos. Saamelaiset ovat hyvin tietoisia rajoituksista ja toimista, jotka estävät heidän mukautumistaan nopeasti muuttuvassa maailmassa.

Alaskassa alkuperäiskansojen tieto nauttii kunnioitusta luotettavana tiedon lähteenä. Sen näkyvyys yhteiskunnassa on lisääntynyt. Haasteena onkin, miten tietoa voitaisiin käyttää tukemaan konkreettisia mukautumistoimia. Paikallisten hallinta- ja mukautumiskäytäntöjen todentaminen ja esiintuominen on tarpeellista, jotta voidaan osoittaa, että alkuperäiskansojen tiedolla on muutakin roolia kuin olla osa virkamiespäätöksentekoa tai tieteellistä tutkimusta. Jatkotutkimuksissa voitaisiin selvittää, mikä estää mukautumista eri paikallisuuksissa. Voitaisiin arvioida, missä mukautuminen vaatii lisätietoja. Toisaalta olisi mielenkiintoista selvittää, missä taas tarvitaan jo olemassa olevaa tietoa, kuten alkuperäiskansojen tietoa, jota ei ole saatu mukaan mukautumistoiimiin säädöksistä, sosiaalisista tai taloudellisista rajoitteista johtuen. Lisätutkimuksien lisäksi tarvitaan toimia, joilla alkuperäiskansojen edustajat pääsisivät vertailemaan kokemuksiaan Alaskassa ja myös kansainvälisesti.

Kanadan pohjoisessa perinteisten oppimis- ja tapakäytäntöjen tukeminen ja niiden liittäminen osaksi virallista koulutusta on ollut arvokas ja tärkeä käänne. Näin pyritään vastaamaan perinteisen tiedon ja oppimiskäytäntöjen katkeamisiin. Esimerkiksi maastossa järjestettävät nuorisoleirit voivat tulevaisuudessa osoittautua hyvin tärkeiksi alkuperäiskansojen tiedon jatkumisen kannalta. Voidaan arvioida, että palkkatyö ja oleskelu kylässä erämaa-alueiden sijasta tulee lisääntymään. Myös muut yhteiskunnalliset ja taloudelliset suunnat vahvistavat tätä käsitystä Kanadan Arktiksessa.

Nutendli, tšuktšien paimentolaisyhteisö Ala-Kolymalla Sahan tasavallassa, Koillis-Siperiassa perusti paimentolaiskoulun vuonna 2002. Alueen ikirouta sulaa lujaa vauhtia. Koulun perustaminen on historiallinen yritys selviytyä yhteisön omilla ehdoilla. Samalla Nutendlissa pyritään takaamaan tšuktšien tiedon ja sivilisaation ydinosa-alueiden säilyminen. Paimentolaiskoulun perustamisen kaltaiset yritykset tulisi huomioida kaikin mahdollisin tavoin, sillä ne lähtevät yhteisön omasta tahdosta. Koulun kaltaiset aloitteet mahdollistavat myös hankkeiden hallinnon yhteisön toimesta. Näin vältetään ulkopuolisten häirintä ja kontrolli.

2) Alaskassa kerätyt vastaukset antavat ymmärtää mielenkiinnon olevan suurta kansainvälisen tapahtuman järjestämiseksi. Eräs vastaaja totesi: "Minua kiinnostaisi kuulla, miten muualla hallitukset tukevat yhteisöiden ja alkuperäiskansojen mukautumismahdollisuuksia." Vastaajat painottivat olevansa myös kiinnostuneita tiedonjakamiseen ja halusivat oppia muiden kokemuksista. Yleensä yhteisön mukautumismahdollisuuksien esiin nostaminen koettiin tärkeänä, liittyipä siihen alkuperäiskansojen tietoa tai ei. Mukautuminen on nousemassa osaksi kansalaiseskustelua. Samanlaisissa olosuhteissa elävien ihmisten tiedot ja kokemukset auttaisivat käytettävissä olevien vaihtoehtojen ja ideoiden selvittämistä. Vähimmilläänkin saataisiin vaihdettua kokemuksia yhteisistä huolenaiheista ja kehitettäisiin uusia vaihtoehtoja ja ideoita.

Vastaajat eivät erityisesti valinneet yhden tai useamman tapahtuman järjestämisen välillä. On kuitenkin syytä todeta, että iso kansainvälinen tapahtuma olisi vaikutukseltaan suurempi kuin ryhmä alueellisia tapahtumia. Lisäksi esiin tulevien ajatusten määrä samalla kertaa voisi olla suurempi. Lisäksi jatkotapaaminen muutaman vuoden säteellä tapahtuman järjestämisestä voisi olla hyvä idea. Näin osallistujat pääsisivät vaihtamaan kokemuksia soveltamistaan ideoista ja ajatuksista. Lisäksi painotettiin, että on tärkeää saada mukaan riittävä joukko osallistujia kylistä. Kylien ihmiset voivat näin jakaa suoria luontohavaintojaan sekä kokemuksiaan. Myös ajatustenvaihdon kannalta tietoisuus kokemukseen pohjaavista tiedoista on tärkeämpää kuin tyhjistä syntyneet ideat.

Kanadan alkuperäiskansojen järjestöjen edustajat sekä mukana olleet yliopistotutkijat olivat yleisesti sitä mieltä, että kansainvälinen tapahtuma auttaisi asiaa ja olisi mielenkiintoinen kokemus. Perusteluina oli muun muassa tarve kouluttaa ja verkottaa kylien ihmisiä aihepiiriin liittyen sekä selviytymis- ja mukautumismahdollisuuksien korostaminen. Tämä koettiin tärkeänä sen sijaan, että sovellettaisiin raportinomaista lähestymistapaa, jossa todettaisiin mitä kielteistä "saattaa" tapahtua. Alkuperäiskansojen kyky, sitkeys mukautua luonnonmuutoksiin koettiin tärkeäksi positiiviseksi viitekehyykseksi, joiden avulla ihmiset saataisiin mukaan. Lisäksi vastaajat

kokivat tärkeänä maapallon eri alkuperäiskansojen kanssa tapahtuvan ilmastoyhteistyön. Heillä oli jo nyt kokemuksia alkuperäiskansojen yhteisistä haasteista ja ajatuksenvaihdosta eri maanosien välillä. Painotettiin myös, että jos kansainvälistä tapahtumaa valmistellaan, tulisi välttää samankaltaisten aloitteiden päällekkäisyyttä. Tapahtuma haluttiin järjestää pienenä, että ajatustenvaihto ja keskustelut yhteisöiden edustajien ja avaintutkijoiden välillä mahdollistuisivat. Ehdotettiin myös, että aihetta valmistelemaan tulisi perustaa pieni työryhmä, joka vertailee ja analysoi ilmastonmuutosta, yhteisöiden haavoittuvuutta, mukautumista ja sitkeyttä alkuperäiskansojen parissa ympäri maapalloa. Yhtenäisesti todettiin, että tapahtuman tulisi keskittyä teorian ja tutkimuksen sijasta käytäntöön ja koettuihin, toimiviin ratkaisuihin.

Venäjällä vastaajat kysyivät, että mikä lopulta muuttuisi, jos tapahtumaan osallistuttaisiin? Erityisesti asia koettiin tärkeänä, kun alkuperäiskansojen sosiaalinen ja poliittinen viitekehys on jo nyt hyvin tukala. Lisäksi mainittiin, että kansainvälisen järjestön tekemä pisto saattaisi aiheuttaa reaktioita valtaapitäviltä. Alkuperäiskansojen edustajat joutuisivat ottamaan nämä reaktiot vastaan. Mainittiin myös, että on tärkeää määritellä, kuka asettaa tavoitteet, viitekehysten ja keskustelun mahdollisessa uudessa aloitteessa. Olemassa olevien hankkeiden toistamista haluttiin välttää. Vastaajat myös kysyivät, mitä hyötyä osallistumisesta tapahtumaan olisi niille ilmastonmuutoksen etulinjassa oleville alkuperäiskansojen edustajille (poromiehet, naiset, metsästäjät, kalastajat), jotka eivät saa ääntään kuuluviin kansainvälisesti, mutta ottavat paikallisvaikutukset ensimmäisinä vastaan?